

Co to jest akcyza?

Akcyza to (najczęściej bardzo wysoki) podatek konsumpcyjny nakładany na ograniczoną liczbę produktów, które często wiążą się z negatywnymi efektami zewnętrznymi. Innymi słowy społeczne koszty konsumpcji są wyższe niż prywatne, czego najlepszym przykładem jest np. spożycie alkoholu czy palenie papierosów. Akcyza jest w Unii Europejskiej podatkiem zharmonizowanym, to znaczy obowiązują wspólne zasady opodatkowania i istnieje lista towarów, które muszą być obciążone co najmniej minimalną stawką akcyzy. Akcyzą w UE obciążone są także szeroko rozumiane produkty paliwowe i energia elektryczna. W Polsce obecnie dodatkowo samochody, a wcześniej kosmetyki czy guma do żucia.

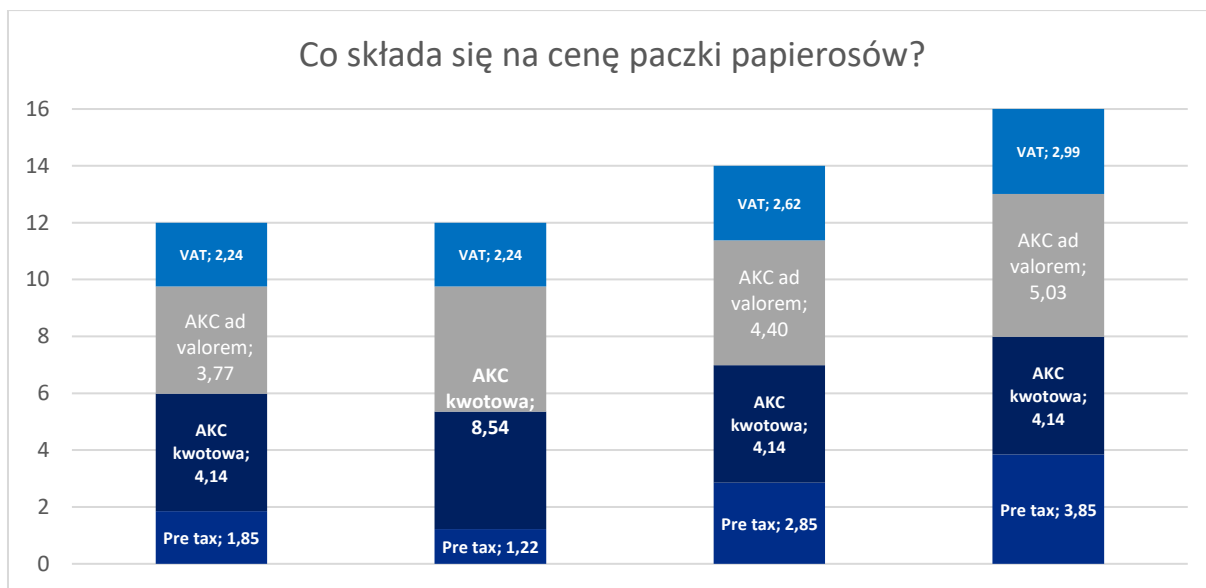
Po co akcyza?

Generalnie akcyzę pobiera się ze względu na zwiększenie wpływów do budżetu państwa i internalizację negatywnych efektów zewnętrznych, czyli ograniczenie za pomocą bodźców ekonomicznych konsumpcji dóbr, które mogą wywoływać negatywne skutki społeczne.

Dla ministra finansów liczą się przede wszystkim wpływy do budżetu, jednak ważna jest także wysokość opodatkowania, aby nie znaleźć się po prawej stronie krzywej Laffera. Dla ministrów branżowych istotne będą przede wszystkim skutki społeczne stosowanego narzędzia.

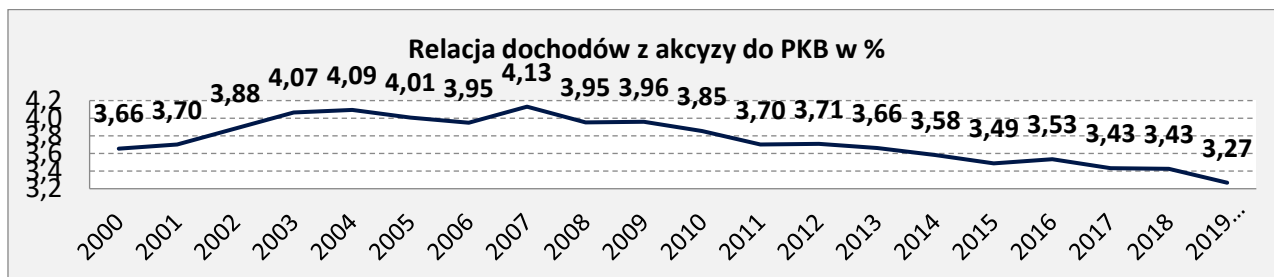
Jaka podstawa opodatkowania?

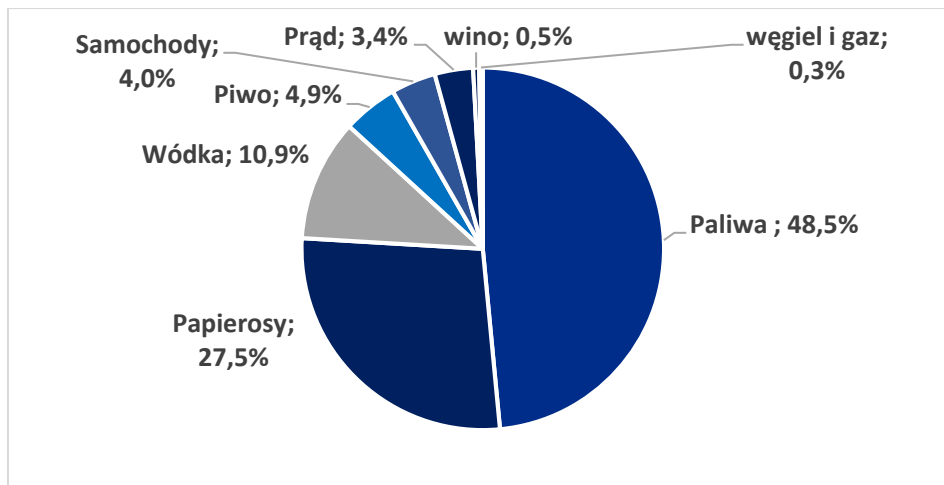
Generalnie akcyza jest podatkiem kwotowym, czyli wysokość podatku podana jest w odniesieniu do ilości produktu, a nie jego wartości. W przypadku napojów spirytusowych jest to kwota odniesiona do ilości czystego alkoholu (100% spirytusu, z którego robi się np. wódkę), a przy piwie do ekstraktu brzożki podstawowej (czyli zawartości słoju jęczmiennego, z którego warzy się piwo). Przy paliwach akcyza określana jest jako kwota od każdego litra paliwa czy kilograma gazu. Papierosy są bardziej skomplikowane, bo akcyza jest w części kwotowa, a w części wartościowa (tak jak VAT), przy czym stawka podatkowa liczona jest od ceny detalicznej i dlatego właśnie cena jest wydrukowana na paczce papierosów. Co więcej system uzupełniony jest o minimalną akcyzę, która równa jest wysokości akcyzy w papierosach o średniej cenie z roku minionego. To dlatego, jeśli średnia cena papierosów wyniosła 14 zł, to nawet jeśli papierosy sprzedaje się po 12 zł, to akcyzy w nich musi być tyle, co w papierosach, które kosztują 14 zł. Rozwiązanie takie zabezpiecza przed wojnami cenowymi, które uderzałyby w dochody budżetowe, warto bowiem zauważyć, że obniżka ceny producenta (pre-tax) o 50 gr zmniejsza cenę paczki papierosów o 1 zł oraz powoduje automatyczny wzrost ceny papierosów co rok. Zaletą stawki kwotowej jest niezależność obciążenia akcyzowego od ceny produktu, a wadą zaś to, że obciążenie nie zmienia się wraz z inflacją. Z drugiej strony stawka kwotowa, szczególnie jeśli jest wysoka, silnie stabilizuje cenę detaliczną, co widać na rynku paliw płynnych. Dobrym przykładem problemów z akcyzą wartościową są oszustwa związane z zaniżaniem wartości sprowadzanych do Polski samochodów, które opodatkowane są akcyzą wedle wartości pojazdu.

Ile pieniędzy jest z akcyzy?

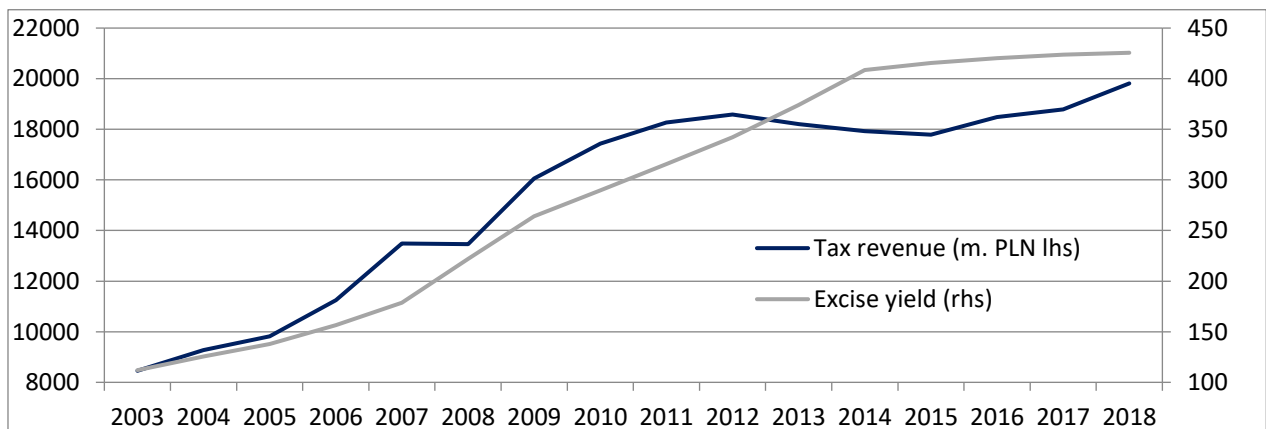
Dochody z akcyzy wynoszą aż około 1/6 łącznych dochodów podatkowych państwa, przy czym prawie połowa pochodzi z opodatkowania paliw trakcyjnych. Udział akcyzy w PKB jednak systematycznie maleje. W części wynika to z tego, że stawki są kwotowe i nie nadążają za inflacją, a w części z niższej dynamiki wzrostu konsumpcji, co akurat w przypadku alkoholu i papierosów powinno cieszyć.

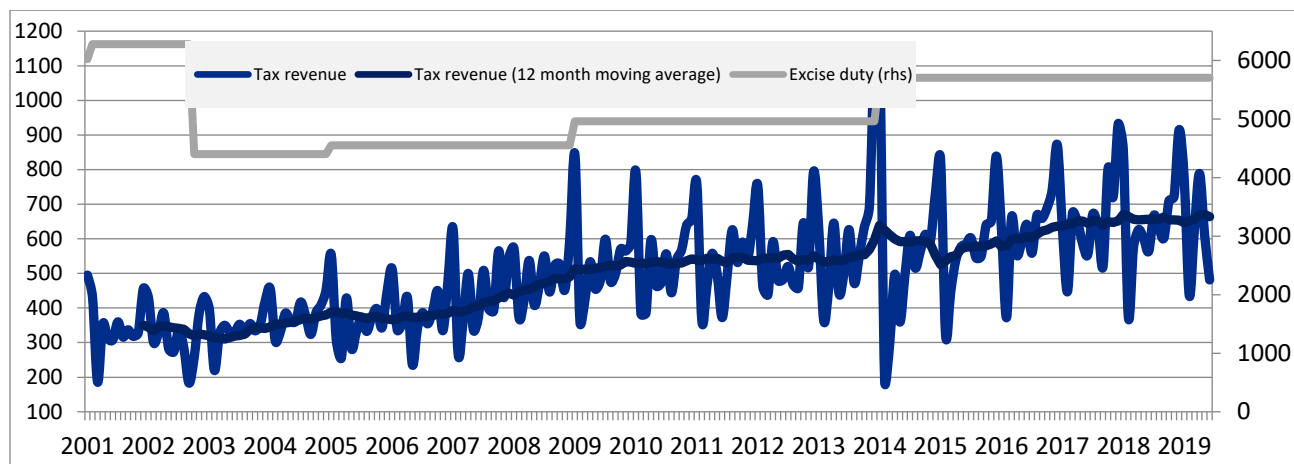

Czy i jak podnosić stawki akcyzy?

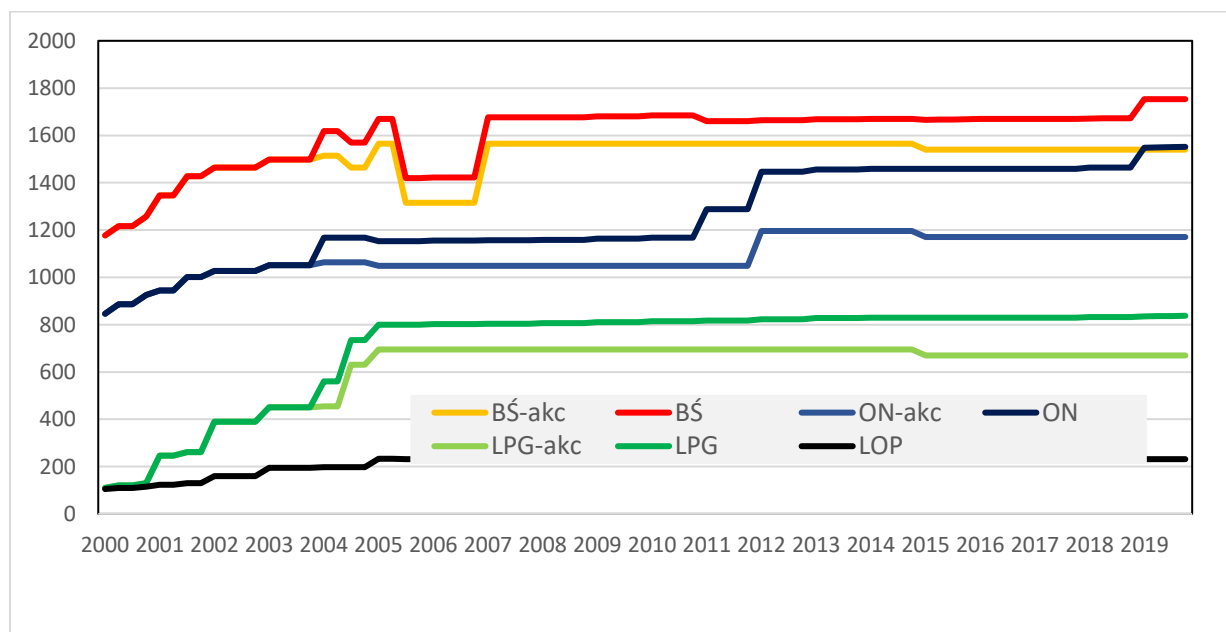
Jeśli efektywne obciążenie akcyzą ma nie spadać na skutek inflacji, to stawki kwotowe trzeba podnosić, szczególnie gdy rosną ceny. Jest to jednak niepopularne, co więcej opozycja (każda) zawsze wytyka rządzącym nie tyle wielkość podwyżki, co sam fakt jej istnienia. Z tego powodu politycznie łatwiej jest istotnie podnieść akcyzę na jeden produkt niż dokonać drobnych indeksacji na wiele produktów akcyzowych. Ofiarą takiej polityki padły kilka lat temu papierosy, których opodatkowanie i tak musiało zostać zwiększone, bo wzrosła unijna minimalna stawka akcyzy. Jednak dynamika wzrostu stawki oraz dynamika wzrostu cen producentów w połączeniu z procentową stawką akcyzy zależną od ceny detalicznej zaowocowały silnym wzrostem cen detalicznych i spadkiem dochodów akcyzowych, co widać na wykresie pokazującym roczne dochody (Tax revenues) w mln zł (lewa oś) i dochód z akcyzy (Excise yield) 1000 sztuk papierosów (prawa oś).

Z punktu widzenia biznesu najlepsze rozwiązanie to oczywiście brak podwyżek, ale jeśli już muszą być, to ważna jest przewidywalność zmian oraz ich wielkość. Lepsze są częstsze niewielkie zmiany niż rzadkie, a skumulowane. Wysokie jednorazowe podwyżki bardzo zaburzają rynek i jak widać na przykładzie podwyżki akcyzy na wyroby spirytusowe zawyżają wpływy tuż przed podwyżką (można bowiem wyprodukować na zapas płacąc akcyzę wedle niższej stawki) i zaniżają tuż po. Jak widać na wykresie, 12-to miesięczna średnia ruchoma (lewa oś w ujęciu miesięcznym) pokazuje, że ta podwyżka (prawa oś w zł za hektolitr 100% alkoholu) nie miała negatywnego wpływu na wpływy akcyzowe (lewa oś w ujęciu miesięcznym).

Można też dokonywać ukrytych podwyżek akcyzy nie nazywając ich po imieniu, co widać w przypadku paliw, gdzie stawka pozostaje niezmienna, lub nawet spada, lecz pojawiają się dodatkowe obciążenia – ostatnio opłata emisyjna. Na wykresie poniżej przedstawiona wysokość akcyzy i innych obciążeń paliw (na metr sześcienny, a przy LPG za tonę): jaśniejsza linia (BŚ- benzyny silnikowe, ON – olej napędowy, LPG - gaz do napędu) przedstawia wysokość akcyzy, zaś ciemniejszy odcień uwzględnia także opłatę drogową i emisyjną. W przypadku LOP – lekkiego oleju opałowego nie występują dodatkowe opłaty, bo paliwo to nie powinno być wykorzystywane do celów napędowych.

Dylematy polityki akcyzowej?

- Różne stawki na zbliżone produkty: olej napędowy, lekki olej opałowy, olej smarowy.
- Relacja stawki ad valorem do stawki kwotowej przy opodatkowaniu papierosów.
- Nowoczesne wyroby tytoniowe.
- Opodatkowanie węgla i innych nośników energii w kontekście walki ze smogiem.

- Archaiczne opodatkowanie samochodów.
- Akcyza na nowe produkty.